

การสร้างคำที่ใช้เรียกขานพระเคราะห์ในคัมภีร์
พหุทัตปาราศรโหราศาสตร์โดยวิธีสมาสและตัทธิต
Compound and Secondary Derivative
Formation of Planets' Names in the
Brihatparashara Horashastra

ณัฐพล บ้านไร่¹

Nattapaul Banrai

บทคัดย่อ

บทความนี้มุ่งศึกษาวิธีการสร้างคำ รวมไปถึงความหมายและที่มาของคำเรียกขานพระเคราะห์ที่ปรากฏในคัมภีร์พหุทัตปาราศรโหราศาสตร์เฉพาะคำที่สร้างขึ้นด้วยวิธีสมาสและตัทธิตเท่านั้น โดยศึกษาจากต้นฉบับคัมภีร์พหุทัตปาราศรโหราศาสตร์ ที่บรรณาธิการโดย เทวจันทร์ ณา (Devachandra Jha) ในส่วนที่เป็นภาษาสันสกฤต เฉพาะเนื้อหาที่เกี่ยวกับพระเคราะห์ และทศจากอถัยอายุที่ 1-3 และ 47-65 ผลการศึกษาพบว่าคำเรียกขานพระเคราะห์ที่พบส่วนมากสร้างขึ้นด้วยวิธีสมาส ซึ่งล้วนแต่เป็นสมาสที่อยู่ในกลุ่มตัทปุรุชสมาสทั้งสิ้น ได้แก่ ชัชชุตตปุรุชสมาส, อุปตสมาส, คติสมาส, กรรมธารยสมาส, ชนิดวิเศษณปุรวพ และปราทิสมาส ทั้งนี้ คำเรียกขานส่วนใหญ่จะมีความหมายบ่งบอกเหล่ากอมากที่สุด ส่วนที่เหลือมักมีความหมายบ่งบอกสถานภาพ, คุณลักษณะ, การกระทำ, ความมี และแหล่งเกิดหรือความเกี่ยวข้อง ตามลำดับ นอกจากนี้ คำเรียกขานส่วนมากมักมีที่มาจากเทพปกรณัมซึ่งปรากฏอยู่ในคัมภีร์ต่าง ๆ เช่น คัมภีร์พระเวท คัมภีร์ปุราณะทั้งหลาย และมหากาพย์

¹อาจารย์ประจำโปรแกรมวิชาภาษาไทย คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏกำแพงเพชร

คำสำคัญ: พระเคราะห์ โหราศาสตร์ การสร้างคำ ภาษาสันสกฤต

Abstract

This article aims to study the formation, meaning and origin of planets' names in the Brihatparashara Horashastra by focusing on compound and secondary derivative word formation. The data were collected from the Brihatparashara Horashastra edited by Devachandra Jha on the matter of Planets and Dashas from chapter 1-3 and 47-65. The results of this article found that most of these names are compound formation, and these all compounded names are the attributive members of tatpurusha compounds, such as Shashthi-tatpurusha, Upapada, Gati, Visheshanapurvapada in Karma-dharaya and Paradi. Most of these planets' names have meaning in the sense of 'the descendant of', the remains have meaning about situation, characteristic, action, possession and origin of birth or relatedness respectively. Furthermore, the origin of planets' names is from Hindu mythology that appears in many Sanskrit scriptures, such as Vedas, Puranas, Mahabharata, and so on.

Keywords: Planet, Astrology, Word formation, Sanskrit

บทนำ

คัมภีร์พฤตปาราศรโหราศาสตร์เป็นคัมภีร์โหราศาสตร์ที่สำคัญฉบับหนึ่งของอินเดีย ซึ่งคัมภีร์ฉบับนี้ได้กล่าวถึงพระเคราะห์ที่มีอิทธิพลต่อดวงชะตาของมนุษย์มีอยู่ทั้งสิ้น 9 ดวง ได้แก่ พระอาทิตย์, พระจันทร์, พระอังคาร, พระพุธ, พระพฤหัสบดี, พระศุกร์, พระเสาร์, พระราหู และพระเกตุ (Parashara, 2008, p. 10) ซึ่งคำศัพท์ที่ใช้เรียกขานพระเคราะห์ดังกล่าวมีอยู่หลายคำ โดยแต่ละคำก็มีการสร้างขึ้นด้วยวิธีที่แตกต่างกัน เช่น วิธีสมาส, กฤต และตัทธิต ซึ่งวิธีกฤตนั้นเป็นการสร้างคำโดยนำธาตุที่มีอยู่ 10 คณะมาลง

ปัจจัยกฤต สำเร็จออกมาเป็นคำที่ใช้กันโดยทั่วไป โดยมีทั้งที่เป็นนามกฤต และกริยากฤต (จำลอง สารพัตติก, 2547, หน้า 92; อภิชาลย์ ปานเจริญ, 2555, หน้า 169) แต่เนื่องด้วยคำที่สร้างขึ้นด้วยวิธีกฤตนั้นสามารถค้นหาความหมายในพจนานุกรมได้โดยง่าย และบ่อยครั้งยังพบการนำคำนามที่สร้างขึ้นโดยวิธีกฤตมาประกอบสร้างเป็นคำสมาสอีกต่อหนึ่ง ผู้วิจัยจึงมุ่งเน้นศึกษาเฉพาะการสร้างคำเรียกขานพระเคราะห์ที่สร้างขึ้นโดยวิธีสมาสและตัทธิตเท่านั้น อันจะทำให้เข้าใจความหมายของคำเรียกขานพระเคราะห์แต่ละดวงได้ดียิ่งขึ้น ทั้งยังทำให้ทราบที่มาของคำเรียกขานนั้น ๆ ได้อีกด้วย ซึ่งเป็นประโยชน์อย่างยิ่งต่อการทำความเข้าใจเกี่ยวกับเทพปกรณัมของฮินดู และวรรณคดีสันสกฤต

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาวิธีการสร้างคำเรียกขานพระเคราะห์ที่ปรากฏในคัมภีร์พฤตปาราศรโหราศาสตร์เฉพาะคำที่สร้างขึ้นโดยวิธีสมาสและตัทธิต
2. เพื่อศึกษาความหมายและที่มาของคำที่ใช้เรียกขานพระเคราะห์ที่สร้างคำขึ้นด้วยวิธีสมาสและตัทธิตตามที่ปรากฏในคัมภีร์พฤตปาราศรโหราศาสตร์

ขอบเขตของการวิจัย

บทความนี้เป็นการศึกษาจากเอกสาร โดยศึกษาจากต้นฉบับคัมภีร์พฤตปาราศรโหราศาสตร์ ที่บรรณาธิการโดย เทวจันทร์ ฌา (Devachandra Jha) ในส่วนที่เป็นภาษาสันสกฤต โดยศึกษาเฉพาะเนื้อหาเกี่ยวกับพระเคราะห์และทศ จากอัยายะที่ 1-3 และ 47-65 รวมทั้งสิ้น 22 อัยายะ

วิธีการสร้างคำในภาษาสันสกฤต

การสร้างคำในภาษาสันสกฤตมีอยู่ 4 วิธี ได้แก่ สมาส, ตัทธิต, กฤต (บาลีเรียกว่า กิตก์) และการลงอุปสรรค (พัฒน์ เพิงผลา, 2543, หน้า 56) ทั้งนี้เนื่องด้วยบทความนี้ศึกษาเฉพาะการสร้างคำด้วยวิธีสมาส และตัทธิต จึงจะกล่าวถึงเพียงการสร้างคำด้วยวิธีสมาส และตัทธิตเท่านั้น ซึ่งมีรายละเอียดดังนี้

1. สมาส คือ การรวมคำตั้งแต่สองคำขึ้นไปเข้าด้วยกันจนเกิดเป็นคำที่มีความหมายใหม่ โดยต้องมีการทำสนธิตามหลักเกณฑ์ด้วย สมาสในภาษาสันสกฤตแบ่งออกได้ 4 ชนิดใหญ่ ๆ ได้แก่ ทวินทวสมาส, ตัตปุรุษสมาส, พหุวีหิสมาส และอัปยयीภาวสมาส (จำลอง สารพัตนีก, 2548, หน้า 179)

1.1 ทวินทวสมาส เป็นการรวมคำนามตั้งแต่สองคำขึ้นไป แผลจากคำหน้าไปหาคำหลัง โดยมีคำว่า “และ” เป็นคำเชื่อม ซึ่งสามารถแบ่งย่อยได้อีก 2 ชนิด คือ 1) อิตเรตรทวินทวสมาส สมาสชนิดนี้มีได้รวมคำเข้ากันอย่างแท้จริง จึงได้แสดงลิงค์และพจน์ของคำศัพท์ไว้ที่คำสุดท้าย ซึ่งมักเป็นรูปพวิพจน์ หรือพหูพจน์ตามแต่จำนวนของศัพท์ที่นำมาสมาสกัน และ 2) สมหาทรทวินทวสมาส คือ สมาสที่ผสมรวมคำเข้ากันอย่างแท้จริง มีรูปศัพท์เป็นนปุงสกลิงค์เอกพจน์เสมอ (วรลักษณ์ พับบรจง, 2530, หน้า 510-511)

1.2 ตัตปุรุษสมาส เป็นการรวมคำสองคำเข้าด้วยกัน โดยคำส่วนหน้ามักจะขยายคำส่วนหลัง ซึ่งสามารถแบ่งย่อยออกได้ 7 ชนิด ได้แก่

1.2.1 วิภักติดัตปุรุษสมาส คำส่วนหน้ามักเป็นคำนาม มีรูปศัพท์คงเดิมแต่ทำหน้าที่ขยายคำหลังด้วยการต่าง ๆ ส่วนลิงค์ พจน์ และวิภักติจะกำหนดไว้ที่คำหลัง ในการแปลจะแปลจากคำหลังไปหาคำหน้าพร้อมแสดงการกรที่คำหน้าแสดงความสัมพันธ์กับคำหลังซึ่งมีทั้งสิ้น 6 ชนิดตามวิภักติของคำส่วนหน้า ดังนี้ หากคำส่วนหน้าเป็นวิภักติที่ 2 เรียกว่า ทวิตียาตัตปุรุษะ, วิภักติที่ 3 เรียกว่า ตลุตียาตัตปุรุษะ, วิภักติที่ 4 เรียกว่า จตุรธิตัตปุรุษะ, วิภักติที่ 5 เรียกว่า ปัญจมีตัตปุรุษะ, วิภักติที่ 6 เรียกว่า ชัษฐีตัตปุรุษะ และวิภักติที่ 7 เรียกว่า สัปตมีตัตปุรุษะ (จำลอง สารพัตนีก, 2548, หน้า 181-182)

1.2.2 กรรมธารยสมาส เป็นการรวมคำสองคำเข้าด้วยกัน ซึ่งมีทั้งคำนาม และคำคุณศัพท์ แบ่งย่อยออกได้ 7 ชนิด ดังนี้ 1) วิเศษณปุรวปท มีคำคุณศัพท์เป็นส่วนหน้า และคำนามเป็นส่วนหลัง แผลจากคำหลังไปหาคำหน้า 2) วิเศษยปุรวปท มีคำนามเป็นส่วนหน้า และคำคุณศัพท์เป็นส่วนหลัง แผลจากหน้าไปหลัง 3) วิเศษโณภยปท ทั้งส่วนหน้าและส่วนหลังเป็นคำคุณศัพท์ แผลจากหน้าไปหลัง โดยมีคำเชื่อม “ทั้ง...ทั้ง...” 4) อุปมานอตตรปท มีคำนามเป็นส่วนหน้า และคำส่วนหลังเป็นอุปมา แผลจากหน้าไป

หลัง โดยมีคำเปรียบเชื่อมระหว่างสองคำ เช่น เหมือน เพียงดั่ง 5) อุปมานปุรวพท มีอุปมาเป็นคำส่วนหน้า คำส่วนหลังอาจเป็นคำนามหรือคุณศัพท์ก็ได้ แผลจากหลังไปหน้า โดยมีคำเปรียบเชื่อมระหว่างสองคำ 6) สัมภวานาปุรวพท ทั้งคำส่วนหน้าและส่วนหลังเป็นคำนาม แผลจากหลังไปหน้า โดยมีคำว่า “ว่า” เชื่อมระหว่างสองคำเข้าด้วยกัน 7) อวธารณาปุรวพท ทั้งคำส่วนหน้าและส่วนหลังเป็นคำนาม แผลจากหลังไปหน้า โดยใช้คำว่า “คือ” เชื่อมระหว่างสองคำเข้าด้วยกัน (วรลักษณ์ พับบรรจง, 2530, หน้า 523-524)

1.2.3 ทวิคฺสมาส สมาสชนิดนี้มีคำส่วนหน้าเป็นสังขยาคัพท์ และคำส่วนหลังเป็นคำนาม แบ่งย่อยออกได้ 2 ชนิด คือ 1) เอกวิทฺถาวีทวิคฺ หรือ สมหาทวิคฺ คำส่วนหลังจะเป็นรูป อ การันต์ นปฺงสกลิงค์ เอกพจน์ หรือ บ้างก็เป็น อี การันต์ สตรีลิงค์ เอกพจน์ โดยไม่สนใจว่าคัพท์เดิมจะมีการันต์ ลิงค์ หรือพจน์ใดก็ตาม 2) อนกวิทฺถาวีทวิคฺ หรือ อสมหาทวิคฺ คำส่วนหลังจะแสดงการันต์ ลิงค์ และพจน์ตามข้อเท็จจริงของคัพท์และเนื้อความนั้น ซึ่งมักเป็นพหูพจน์ (จำลอง สารพัตนิก, 2548, หน้า 185)

1.2.4 คติสฺมาส ซึ่งมีคำส่วนหน้าเป็นกริยาวิเศษณ์ นิบาต หรือคำนาม และคำส่วนหลังเป็นกริยากรตุ

1.2.5 ปฺราทิสฺมาส มีคำส่วนหน้าเป็นนิบาตหรืออุปสรรค ร่วมกับกริยากรตุ แต่กริยากรตุนั้นถูกลบไปเสีย คงไว้แต่ความหมาย และคำส่วนหลังเป็นคำนาม

1.2.6 นัญตตฺปุรุชะ มีคำว่า ‘น’ ซึ่งจะถูกลบไปเป็น ‘อ’ แปลว่าไม่ เป็นคำส่วนหน้า และมีส่วนหลังเป็นคำนาม

1.2.7 อุปปทสฺมาส มีคำส่วนหลังเป็นนามกรตุ (จำลอง สารพัตนิก, 2547, หน้า 132-134; อภิชาญ ปานเจริญ, 2555, หน้า 204-205)

1.3 พหุรึทิสฺมาส สมาสชนิดนี้ทำหน้าที่เป็นคุณศัพท์ ดังนั้นจึงมีลิงค์พจน์ และวิภक्तिตามคำนามที่ขยาย และมักแปลว่า “มี...” สมาสชนิดนี้แบ่งออกได้ 5 ชนิด ดังนี้ 1) สมานาธิกรณพหุรึทิสฺ คำส่วนหน้าเป็นคุณศัพท์ คำส่วนหลังเป็นคำนาม แผลจากหลังไปหน้า 2) อุปมาพหุรึทิสฺ ทั้งคำส่วนหน้าและส่วนหลังเป็นคำนาม โดยคำส่วนหน้าจะเป็นความเปรียบ เวลาแปลจึงต้องมีคำแสดง

ความเปรียบเชื่อมอยู่ด้วย 3) วยธิกรณพหุวิริหิ ทั้งคำส่วนหน้าและคำส่วนหลัง เป็นคำนาม โดยคำทั้งสองจะมีวิภक्तिแตกต่างกัน ซึ่งคำหนึ่งจะเป็นวิภक्तिที่ 1 และอีกคำหนึ่งจะเป็นวิภक्तिอื่น บ้างแปลจากหลังไปหน้า บ้างก็แปลจากหน้าไปหลัง 4) สหปุรวรพทพหุวิริหิ เป็นสมาสที่มีคำว่า ‘สห’ เป็นส่วนหน้า (บ้างก็คง ‘สห’ ไว้ บ้างก็เหลือแต่ ‘ส’) และมีคำนามเป็นส่วนหลัง 5) นัญพหุวิริหิ เป็นสมาสที่มีคำว่า ‘น’ เป็นส่วนหน้า และมีคำนามเป็นส่วนหลัง แสดงความปฏิเสธว่า “ไม่มี...” ทั้งนี้ ‘น’ จะเปลี่ยนเป็น ‘อ’ เมื่อคำหลังขึ้นต้นด้วยพยัญชนะ และเปลี่ยนเป็น ‘อน’ เมื่อคำหลังขึ้นต้นด้วยสระ (จำลอง สารพัตนิก, 2548, หน้า 187-190)

1.4 อพยยิภาวสมาส มีคำส่วนหน้าเป็นอพยยศัพท์ และคำส่วนหลังเป็นคำนาม สมาสชนิดนี้จะมีรูปเป็นนปุงสกลิงค์ เอกพจน์ ทวีติยวิภक्तिเท่านั้น และทำหน้าที่เป็นคำกริยวิเศษณ์ มักแปลจากหน้าไปหลัง (จำลอง สารพัตนิก, 2548, หน้า 190; วรลักษณ์ พับบรรจง, 2530, หน้า 526)

2. ตัทธิต คือ การนำนามศัพท์มาประกอบกับปัจจัยตัทธิตทำให้เกิดคำที่มีความหมายใหม่ โดยนามศัพท์ที่จะนำมาประกอบกับปัจจัยตัทธิตนั้นมักเป็นศัพท์ที่สร้างขึ้นด้วยวิธีกฤต ซึ่งมีการลงปัจจัยกฤตก่อนไปแล้วชั้นหนึ่ง ดังนั้นปัจจัยตัทธิตจึงได้ชื่อว่าเป็นปัจจัยชั้นที่สอง (secondary suffixes) ซึ่งมีอยู่เป็นจำนวนมาก (อภิชาตย์ ปานเจริญ, 2555, หน้า 193) ทั้งนี้ ก่อนจะนำศัพท์มาลงปัจจัยตัทธิตจะต้องมีการเปลี่ยนรูปคำตามกฎตัทธิต ซึ่งมักเปลี่ยนสระต้นคำให้เป็นสระชั้นพฤทธิ จากนั้นให้ลบสระ อ อา อิ อี ท้ายคำออกแล้วจึงลงปัจจัยตัทธิต แต่หากสระท้ายคำเป็นสระ อุ ู ให้เปลี่ยนเป็นสระชั้นคุณก่อน (ไอ) แล้วจึงค่อยลงปัจจัยตัทธิต โดยต้องปฏิบัติตามกฎสนธิด้วย (จำลอง สารพัตนิก, 2548, หน้า 163-164) ทั้งนี้ เมื่อลงปัจจัยตัทธิตแล้วจะทำให้ศัพท์นั้น ๆ มีความหมายบ่งชี้ไปหลายลักษณะ เช่น บอกเหล่ากอ, บอกความเป็นเจ้าของ, บอกอาการนาม เป็นต้น (จำลอง สารพัตนิก, 2547, หน้า 113-122)

ผลการวิจัย

จากการเก็บรวบรวมข้อมูล พบว่าปรากฏคำศัพท์ที่ใช้เรียกขานพระเคราะห์ในคัมภีร์พหูทัตปาราศรโหราศาสตร์มีมากถึง 95 คำ โดยมีคำที่ใช้เรียกขานพระเสาร์มากที่สุดถึง 17 คำ รองลงมาได้แก่ พระพุธ 13 คำ, พระจันทร์และพระอังคาร 12 คำ, พระอาทิตย์ 11 คำ, พระพฤหัสบดีและพระราหู 10 คำ, พระศุกร์ 6 คำ และพระเกตุ 4 คำ ซึ่งส่วนใหญ่เป็นคำนาม ปุลงคัมภ์แทบทั้งสิ้น มีเพียงคำว่า ตมสุ (พระราหู) เท่านั้นที่เป็นนปงสกลิงค์

ทั้งนี้เมื่อวิเคราะห์คำศัพท์ที่ใช้เรียกขานพระเคราะห์ที่ปรากฏ พบว่ามีคำที่สร้างขึ้นด้วยวิธีสมาสมากที่สุด ซึ่งมีจำนวนถึง 49 คำ คิดเป็นร้อยละ 51.57 คำที่สร้างขึ้นด้วยวิธีกฤต จำนวน 31 คำ คิดเป็นร้อยละ 32.63 ส่วนที่เหลือเป็นคำที่สร้างขึ้นด้วยวิธีดัทธิตเพียง 15 คำ คิดเป็นร้อยละ 15.78 โดยคำศัพท์ที่ใช้เรียกขานพระเคราะห์ที่สร้างขึ้นด้วยวิธีสมาสและวิธีดัทธิต มีดังต่อไปนี้

ตารางที่ 1 คำที่ใช้เรียกขานพระเคราะห์ในคัมภีร์พหูทัตปาราศรโหราศาสตร์

พระเคราะห์	คำที่ใช้เรียกขาน	
	วิธีสมาส	วิธีดัทธิต
พระอาทิตย์	ทิวากร, ทิวาธิศ, ภาสกร	อาทิตย, สุรย
พระจันทร์	กุมทพานธว, ครหปติ, นิศากร, นิศาธิป, ศศภฤต, ศศางก, หิมคุ	ศศิณ
พระอังคาร	กษมาช, กุช, ธราตมช, ปฤถิวิสุต, ภูมิช, ภูมิบุตร, ภูมิสุต, ภูมยาดมช, มหีช, มหีสูต	ภาม
พระพุธ	อินทุช, อินทุสุต, อินทุสุนุ, จนทรปุตร, ศศิช, ศศิณทน, ศศิสุต, โสมสุต	จานทริ, เสามย
พระพฤหัสบดี	พฤทสุปติ, เทวปุชย, เทเวชย, วากุปติ, วิพเชชย, สุเรชย	-
พระศุกร์	ภฤคสุต	ภารคว

พระเคราะห์	คำที่ใช้เรียกขาน	
	วิธีสมาส	วิธีตัดทอน
พระเสาร์	อรกช, อรกสุด, อุษณรศมิสุนุ, กุรุรทฤศ, ฉายาสุนุ, ภาสกรปุตร, รวิปุตร, รวินนทน, ศโนศจร, สุรยปุตร	อารกิ, เศาจิ, เสาร, เสาริ
พระราหู	กพนธ, ฉณินทร, ตโมครห, สวรภานุ	ฉณิน, ไส้ทีเกย
พระเกตุ	-	ปุจฉก, ศิخين

คำเรียกขานที่สร้างขึ้นด้วยวิธีสมาส และความหมาย

คำเรียกขานพระเคราะห์ที่สร้างขึ้นด้วยวิธีสมาสที่พบในคัมภีร์พหูหิต พาราศรโหราศาสตร์สามารถจำแนกตามความหมายได้ 4 กลุ่ม ได้แก่ สมาสที่มีความหมายบ่งบอกเหล่ากอ, บ่งบอกสถานภาพ, บ่งบอกการกระทำ และ บ่งบอกคุณลักษณะ ดังนี้

1. บ่งบอกเหล่ากอ มีทั้งสิ้น 27 คำ โดยคำส่วนท้ายปรากฏคำว่า ปุตร, สุต, สุนุ, นนทน, อาตมช ซึ่งล้วนแต่เป็นคำนามที่มีความหมายว่า บุตรชาย ส่วนคำส่วนต้นจะเป็นชื่อของบิดาหรือมารดา โดยสมาสในกลุ่มนี้เป็นษัษฐิตตปุชฺชสมาสทั้งสิ้นเพราะศัพท์หน้าบ่งบอกษัษฐิวีกฤติ มีจำนวนทั้งสิ้น 20 คำ แบ่งเป็นคำที่บ่งบอกเหล่ากอฝ่ายบิดา 13 คำ และบอกเหล่ากอฝ่ายมารดา 7 คำ นอกจากนี้ยังมีสมาสอีกส่วนหนึ่งที่มีคำส่วนท้ายเป็นคำว่า ‘ช’ ซึ่งในบริบทนี้มีความหมายว่า “บุตรของ...” อีกจำนวน 7 คำ แบ่งเป็นคำเรียกขานที่บ่งบอกเหล่ากอฝ่ายบิดา 3 คำ และบอกเหล่ากอฝ่ายมารดา 4 คำ ดังต่อไปนี้

สมาสที่มีคำว่า สุต เป็นส่วนท้าย ได้แก่ ปฤถิวีสุต (ปฤถิวี+สุต), ภูมิสุต (ภูมิ+สุต) และ มหีสุต (มหี+สุต) ซึ่งล้วนแต่แปลว่าบุตรของพระแม่ธรณี (พระอังคาร), อินทุสุต (อินทุ+สุต) ศศิสุต (ศศิ+สุต) และ โสมสุต (โสม+สุต) แปลว่าบุตรของพระจันทร์ (พระพุธ), ภฤคฺสุต (ภฤคฺ+สุต) แปลว่าบุตรของฤษีภฤคฺ (พระศุกร์) และ อรกฺสุต (อรก+สุต) แปลว่าบุตรของพระอาทิตย์ (พระเสาร์)

สมาสที่มีคำว่า บุตร เป็นส่วนท้าย ได้แก่ ภูมิบุตร (ภูมิ+บุตร) แปลว่า บุตรของพระแม่ธรณี (พระอังคาร), จนทรบุตร (จนทร+บุตร) แปลว่าบุตรของ พระจันทร์ (พระพุธ), ภาสกรบุตร (ภาสกร+บุตร) แปลว่าบุตรของพระอาทิตย์ (พระเสาร์), รวิบุตร (รวิ+บุตร) แปลว่าบุตรของพระอาทิตย์ (พระเสาร์) และ สूर्यบุตร (สूर्य+บุตร) แปลว่าบุตรของพระอาทิตย์ (พระเสาร์)

สมาสที่มีคำว่า สุนุ เป็นส่วนท้าย ได้แก่ อินทฺสุนุ (อินท+สุนุ) แปลว่า บุตรของพระจันทร์ (พระพุธ), ฉายาสุนุ (ฉายา+สุนุ) แปลว่าบุตรของนางฉายา (พระเสาร์) และ อุษณฺรศมิสุนุ ([อุษณ+รศมิ]+สุนุ) แปลว่าบุตรของพระอาทิตย์ (พระเสาร์) ซึ่งเป็นสมาสภายในหรือสมาสที่องเนื่องมาจากประกอบไปด้วยสาม ศัพท์ (วิสุทฺธ บุษยกุล, 2554, หน้า 283) โดยมี อุษณฺรศมิ เป็นส่วนท้อง

สมาสที่มีคำว่า นนฺทน เป็นส่วนท้าย ได้แก่ ศคฺคินนฺทน (ศคฺคิน+นนฺทน) แปลว่าบุตรของพระจันทร์ (พระพุธ) และ รวิมนนฺทน (รวิ+นนฺทน) แปลว่าบุตร ของพระอาทิตย์ (พระเสาร์)

สมาสที่มีคำว่า อาตมฺช เป็นส่วนท้าย ได้แก่ ธรฺราตมฺช (ธฺร+อาตมฺช) และ ภูมิอาตมฺช (ภูมิ+อาตมฺช) ล้วนแปลว่าบุตรของพระแม่ธรณี (พระอังคาร)

สมาสที่มีคำส่วนต้นเป็นชื่อของบิดาหรือมารดา และคำส่วนท้าย ปรากฏคำว่า ‘ช’ ซึ่งเป็นนามกฤตในที่นี้แปลว่าเกิดจาก มีทั้งสิ้น 7 คำ ซึ่งล้วน แต่เป็นอุปบทสมาสทั้งสิ้น ดังนี้ กษฺมาช (กษฺมา+ช) กุช (กุ+ช) ภูมิช (ภูมิ+ช) และ มหิช (มหิ+ช) ล้วนแปลว่าผู้ที่เกิดจากพระแม่ธรณี (พระอังคาร), อินฺทฺช (อินฺท+ช) และ ศคฺคิช (ศคฺคิน+ช) แปลว่าผู้ที่เกิดจากพระจันทร์ (พระพุธ) และ อรุกช (อรุ+ช) แปลว่าผู้ที่เกิดจากพระอาทิตย์ (พระเสาร์)

2. บ่งบอกสถานภาพ มีคำส่วนหน้าเป็นคำนามทั่วไป และมักมีคำ ส่วนท้ายเป็นคำนามบอกสถานภาพ สมาสในกลุ่มนี้มีจำนวน 10 คำ ล้วนแต่ เป็นชัษฐิตัดปุระชมาสทั้งสิ้นเพราะศัพท์หน้าบ่งบอกชัษฐีวิภक्ति ดังนี้

สมาสที่มีคำว่า ปติ หรือ อธิศ (เจ้านาย) เป็นส่วนท้าย ได้แก่ ครฺหปติ (ครฺห+ปติ) แปลว่าเจ้าแห่งพระเคราะห์ (พระจันทร์), พฺฤทฺสฺปติ (พฺฤทฺส+ปติ) และ วากปติ (วาก+ปติ) ทั้งสองคำนี้มีความหมายเช่นเดียวกันว่าเจ้าแห่งคำพูด (พระพฤหัสบดี) และ ทิวาธิศ (ทิว+อธิศ) แปลว่าเจ้าแห่งกลางวัน

สมาสที่มีคำว่า อธิป (ราชา) หรือ อินทร (ผู้เป็นใหญ่) เป็นส่วนท้าย ได้แก่ นิศาธิป (นิศา+อธิป) แปลว่าราชาแห่งกลางคืน และ ผณินทร (ผณิน+อินทร) แปลว่าผู้เป็นใหญ่แห่งทุ่งทั้งหลาย

สมาสที่มีคำว่า อิชย (อาจารย์) เป็นส่วนท้าย ได้แก่ เทเวชย (เทว+อิชย), วิพฺเชชย (วิ+พฺช+อิชย) และ สุเรชย (สุร+อิชย) ทั้งสามคำนี้มีความหมายเช่นเดียวกันว่า อาจารย์แห่งทวยเทพ (พระพหูสบัติ)

สมาสที่มีคำว่า พานธว (สหาย) เป็นส่วนท้าย ได้แก่ กุมฺทพานธว (กุมฺท+พานธว) แปลว่าผู้เป็นสหายของเหล่าบัวสาย (พระจันทร์)

3. บ่งบอกการกระทำ สมาสในกลุ่มนี้เป็นอุปัทสมาสทั้งสิ้น เนื่องจากมีคำส่วนหลังเป็นนามกฤต ซึ่งมีจำนวน 4 คำ ดังนี้

สมาสที่มีคำว่า กร (ผู้ทำ) เป็นส่วนท้าย และคำส่วนหน้าเป็นคำนามแสดงสิ่งที่ได้ก่อให้เกิดขึ้น มีจำนวน 3 คำ ได้แก่ ทิวากร (ทิว+กร) แปลว่าผู้ทำซึ่งกลางวัน (พระอาทิตย์), ภาสกร (ภาส+กร) แปลว่าผู้ทำซึ่งแสงสว่าง (พระอาทิตย์) และ นิศากร (นิศา+กร) แปลว่าผู้ทำซึ่งกลางคืน (พระจันทร์)

สมาสที่มีคำว่า พนธ (เครื่องพันธนาการ หรือผู้พันธนาการ) เป็นส่วนท้าย คือคำว่า ก+พนธ) แปลว่าผู้พันธนาการพระอาทิตย์

4. สมาสที่บ่งบอกคุณลักษณะ ในกลุ่มนี้มีวิธีสร้างคำสมาสที่หลากหลาย ซึ่งมีจำนวนทั้งสิ้น 8 คำ ดังนี้

ศศภฤต (ศศ+ภฤต) แปลว่า ผู้ทรงอยู่ซึ่งกระต่าย (พระจันทร์) เป็นคติสมาส เนื่องจากมีคำส่วนท้ายเป็นกริยาภฤต (ภฤต)

ศศางฺก (ศศ+องฺก) แปลว่า ผู้มีเครื่องหมายแห่งกระต่าย (พระจันทร์) เป็นชัษฐิตัตปุรุษสมาส เพราะศัพท์หน้าบ่งบอกชัษฐีวิภक्ति

หิมคฺ (หิม+คฺ) แปลว่า ผู้มีลำแสงอันเยือกเย็น (พระจันทร์) เป็นกรรม-ธารยสมาส ชนิดวิเศษณปุรวปท เพราะมีคำส่วนต้นเป็นคุณศัพท์ (หิม)

เทวปฺชย (เทว+ปฺชย) แปลว่า ผู้ที่ทวยเทพพึงบูชา เป็นคติสมาส เพราะมีคำส่วนท้ายเป็นกริยาภฤต (ปฺชย)

กรฺรทฤศ (กรฺร+ทฤศ) แปลว่า ผู้มีแววดาอันโหดเหี้ยม เป็นกรรมธารย-สมาส ชนิดวิเศษณปุรวปท เพราะมีคำส่วนต้นเป็นคุณศัพท์ (กรฺร)

ศโนศจร (ศโนส+จร) แปลว่า ผู้เคลื่อนไปด้วยความเชื่องช้า (พระเสาร์) เป็นอุปพทสมาส เพราะมีคำส่วนท้ายเป็นนามกฤต จร)

สวรภานุ (สวร+ภานุ) แปลว่า ผู้เหนือกว่าพระอาทิตย์ หรือผู้ครอบงำพระอาทิตย์ (พระราหู) ซึ่งคำนี้เป็นศัพท์โบราณที่ใช้เรียกพระราหูปรากฏในคัมภีร์พระเวท (Griffith, 2003, p. 82) แม้ว่าจะมีคำส่วนต้นเป็นอภัยยศัพท์ (สวร)² แต่ก็ไม่ได้แจกรูปเป็นนปุงสกลิงค์เช่นอภัยยภิวาสมาส จึงเห็นว่าน่าจะเป็นปราทิสมาสเสียมากกว่า

ตโมครห (ตมส+ครห) แปลว่าพระเคราะห์แห่งตมัส หรือพระเคราะห์แห่งความมืดมิด (พระราหู) เป็นชัษฐิตัตปुरुชสมาส เพราะศัพท์หน้าบงบอกชัษฐิวีกกติ

คำเรียกขานที่สร้างขึ้นด้วยวิธีตัดทอน และความหมาย

ปัจจัยตัดทอนที่พบในการสร้างคำเรียกขานพระเคราะห์ในคัมภีร์พฤหัตปาราศรโหราศาสตร์แบ่งได้เป็น 3 กลุ่ม ดังต่อไปนี้

1. โคตรตัดทอน หรือปัจจัยตัดทอนที่ใช้บอกเหล่ากอ มักสร้างคำขึ้นมาจากชื่อของบิดาหรือมารดา โดยเปลี่ยนสระต้นคำให้เป็นสระชั้นพฤทธิ จากนั้นลบสระ อ อา อิ อี ท้ายคำออกแล้วจึงลงปัจจัยตัดทอนท้ายคำ ส่วนคำที่ลงท้ายด้วย อุ ู ให้เปลี่ยนเป็นสระ โอ ก่อนแล้วจึงลงปัจจัยตัดทอนที่ท้ายคำ (จำลองสารพัตนิก, 2548, หน้า 163-164) ซึ่งพบ 11 คำ แบ่งเป็นคำที่บงบอกเหล่ากอฝ่ายบิดา 8 คำ และฝ่ายมารดา 3 คำ ประกอบไปด้วยปัจจัยทั้ง 4 ดังนี้

ปัจจัย อ (อณ) ได้แก่ เภยาม (พระอังคาร) สร้างมาจากคำว่า ภูมิ แปลว่าบุตรของพระแม่ธรณี, ภารคว (พระศุกร์) สร้างมาจากคำว่า ภฤคุ แปลว่าบุตรของฤษิภฤคุ และ เสาร์ (พระเสาร์) สร้างมาจากคำว่า สุร (พระอาทิตย์) แปลว่าบุตรของพระอาทิตย์

²ศัพท์ 'สวร' เป็นได้ทั้งอภัยยศัพท์ซึ่งมีความหมายว่า พระอาทิตย์ แสงอาทิตย์ หรือสวรร์ค และ เป็นได้ทั้งธาตุคณะที่ 1 ซึ่งมีความหมายว่า เปล่งแสง โดยโมนีเยร์-วิลเลียมส์ได้สันนิษฐานว่ามาจากธาตุ สุร ซึ่งเป็นธาตุคณะที่ 6 มีความหมายว่า เปล่งแสง ครอบงำ มีกำลังมาก มีกำลังเหนือมนุษย์ (Monier-Williams, 2002, pp. 1234, 1281) ดังนั้น ผู้วิจัยจึงคาดว่า สวร ในคำว่า สวรภานุ นั้น เป็นนิบาตมีความหมายตามธาตุ สุร ซึ่งเป็นรากศัพท์ของคำว่า สวร นั่นเอง

ปัจจัย ย (ยณ) ได้แก่ อาทิตย (พระอาทิตย์) สร้างมาจากคำว่า อทิตติ แปลว่าบุตรของนางอทิตติ, เสามย (พระพุธ) สร้างมาจากคำว่า โสม แปลว่าบุตรของพระโสมหรือพระจันทร์ และสุรย (พระอาทิตย์) สร้างมาจากคำว่า สุร (เทพเจ้า, นักปราชญ์) แปลว่าบุตรของนักปราชญ์ (ในที่นี้หมายถึงฤๅษีก็ศยปะ)

ปัจจัย เอย (ตมก) ได้แก่ ไส้ทิกเอย (พระราหู) สร้างมาจากคำว่า ไส้ทิกา แปลว่าบุตรของนางสิงทิกา (สีทิกา)

ปัจจัย อี ได้แก่ จานทริ (พระพุธ) สร้างมาจากคำว่า จนทริ แปลว่าบุตรของพระจันทร์, อารุกิ (พระเสาร์) สร้างมาจากคำว่า อรูก (พระอาทิตย์) แปลว่าบุตรของพระอาทิตย์ และ เสาริ หรืออีกรูปหนึ่งคือ เสาริ (พระเสาร์) สร้างมาจากคำว่า สุร แปลว่าบุตรของพระอาทิตย์

2. ปัจจัยตัทธิตที่บอกความมี มักสร้างคำขึ้นมาจากคำนามทั่ว ๆ ไป โดยไม่ต้องเปลี่ยนสระต้นคำให้เป็นสระขึ้นพฤทธิ แต่ให้ลบสระ อ อา อี อี้ ท้ายคำออกแล้วจึงลงปัจจัยตัทธิตท้ายคำ ซึ่งพบการใช้ปัจจัย อิน (อินิ) (M. R. Kale, 1961, p. 210) มีทั้งสิ้น 3 คำ ได้แก่คำว่า ศคิน (พระจันทร์) สร้างมาจากคำว่า ศค (กระต่าย) แปลว่าผู้มีกระต่าย, ฉณิน (พระราหู) สร้างมาจากคำว่า ฉณ (พังพาน) แปลว่าผู้มีพังพานหรือธง และ ศิขิน (พระเกตุ) สร้างมาจากคำว่า ศิขา (จุก, เปลวไฟ) แปลว่าผู้มีจุกหรือผู้มีเปลวไฟ

3. ปัจจัยตัทธิตที่บอกแหล่งเกิด, ความเกี่ยวข้อง, ความเหมาะสม, หมู เป็นต้น (M. R. Kale, 1961, pp. 196-197) มักสร้างคำขึ้นมาจากคำนามทั่วไป โดยไม่ต้องเปลี่ยนสระต้นคำให้เป็นสระขึ้นพฤทธิ แต่ให้ลบสระ อ อา อี อี้ ท้ายคำออกแล้วจึงลงปัจจัยตัทธิตท้ายคำ โดยพบปัจจัย ออก เพียง 1 คำ คือคำว่า ปุจฉก (พระเกตุ) สร้างมาจากคำว่า ปุจฉ (หาง) แปลว่าผู้เกี่ยวข้องกับหาง

ที่มาของคำเรียกขานพระเคราะห์

บรรดาคำเรียกขานพระเคราะห์ที่ปรากฏในคัมภีร์พฤหัตถ์ปาราศร โหราศาสตร์ที่สร้างคำขึ้นด้วยวิธีสมาสและตัทธิต ล้วนแต่มีความหมายที่บ่งชี้ถึงพระเคราะห์ต่าง ๆ อย่างชัดเจนดังที่ได้กล่าวไปแล้วข้างต้น ซึ่งที่มาของการสร้างคำเรียกขานดังกล่าวนี้มีดังนี้

พระอาทิตย์ (อาทิตย์) นามนี้มีที่มาจากชื่อของผู้เป็นมารดา (นางอติติ) และได้นามว่า สุรย ก็เพราะเป็นบุตรของฤๅษีก็ศยปะ ปราชญ์ผู้เป็นหนึ่งในสัปตฤๅษี (Vettam Mani, 2006, p. 770) อีกทั้งพระอาทิตย์เป็นผู้ส่องแสงสว่างจึงได้รับการขนานนามว่า ภาสกร และการส่องสว่างนั้นได้ทำให้เกิดกลางวันขึ้นจึงได้รับการเรียกขานว่า ทิวากร นอกจากนี้พระอาทิตย์ยังส่องสว่างโดดเด่นอยู่บนท้องฟ้าในเวลากลางวันจึงได้ชื่อว่า ทิวาธิศ อีกด้วย

พระจันทร์ (จันทร) เนื่องจากมีเงารูปกระต่ายบนดวงจันทร์ พระจันทร์จึงมีนามที่มีความหมายว่าผู้มีกระต่าย หรือผู้มีเครื่องหมายรูปกระต่าย ได้แก่ ศคิน, ศศกฤต และ ศศางก และเนื่องด้วยแสงของพระจันทร์เป็นแสงนวลเย็นตา ดังนั้นจึงมีนามว่า หิมคุ ทั้งนี้ เพราะการส่องแสงของพระจันทร์ทำให้เกิดเวลากลางคืนขึ้น จึงได้ชื่อว่า นิศากร อีกทั้งพระจันทร์เป็นผู้ที่ส่องแสงสว่างที่สุดในเวลากลางคืนจึงได้รับการเรียกขานว่า นิศาธิป อีกนามหนึ่ง และในช่วงเวลากลางคืนซึ่งมีพระจันทร์เป็นใหญ่ นั้น ดอกกุ่มหรือดอกบัวสายมักจะเบ่งบาน (คมกริช สวัสดิกรมย์, 2552, หน้า 16) พระจันทร์จึงได้ชื่อว่าเป็นสหายของเหล่าดอกบัวสายว่า กุ่มทพานธว ส่วนนามว่า ครหปติ นั้นปรากฏที่มาในคัมภีร์หริวงค์ กล่าวว่าพระเจ้าบุฤๅษีได้ทรงจับพระแม่ธรณีในร่างแม่โคเพื่อที่จะนำน้ำนมมาเลี้ยงดูประชาชน ครั้นเมื่อพระพลหัสปติมาริตนมโคตัวนี้ พระจันทร์ก็ได้เสียดสตนมาปฏิบัติหน้าที่เป็นลูกโค และด้วยความเสียดสละของพระจันทร์นี้ จึงได้รับการขนานนามว่าเป็นเจ้าแห่งพระเคราะห์ (Manmatha Nath Dutt, 1897, pp. 27-30)

พระอังคาร มีชื่อเรียกขานล้วนแต่มีความหมายว่าบุตรของพระแม่ธรณี ได้แก่ ภูมิสุต, ภูมยัตมข, งาม, มหิข และ มหิสุต ซึ่งมีบิดาเป็นพระวิษณุในปางวราหาวตาร (Vettam Mani, 2006, p. 477)

พระพุธ (พุธ) พระพุธเป็นบุตรที่เกิดจากการลักลอบเป็นชู้ของพระจันทร์กับนางตาราผู้เป็นชายาของพระพลหัสปติ (Vettam Mani, 2006, pp. 164-165) ดังนั้นชื่อเรียกของพระพุธจึงล้วนแต่มีความหมายว่าบุตรของพระจันทร์ ได้แก่ อินทุข, อินทุสุต, อินทุสนุ, จนทรปุตร, จานทร, ศคิข, ศคินนทน, ศคิสุต, โสมสุต และ เสामย

พระพหูสบัติ (พหูสบัติ) เป็นอาจารย์ของเหล่าทวยเทพ จึงได้รับการเรียกขานว่าเป็นอาจารย์แห่งทวยเทพ ได้แก่ เทเวษย, วิพฺเวษย และ สุเรษย (Vettam Mani, 2006, p. 162) ดังนั้น ทวยเทพทั้งหลายจึงได้เคารพบูชาพระพหูสบัติเป็นอย่างมาก อันเป็นที่มาของนามว่า เทวปุชย ส่วนนามว่า พหูสบัติและ วากุปติ ซึ่งมีความหมายว่าเจ้าแห่งคำพูดนั้น พบว่ามีความสอดคล้องกับเนื้อความในคัมภีร์มหาภารตะ ศานติบรรพ โดยกล่าวว่าพระพหูสบัติได้ให้คำแนะนำแก่พระอินทร์ว่า ทุกสิ่งในโลกจะสำเร็จได้ด้วยวาจาอันอ่อนหวาน (Vettam Mani, 2006, p. 164) จึงคาดว่าเป็นสาเหตุให้พระพหูสบัติได้รับการขนานนามว่าเป็นเจ้าแห่งคำพูดอีกประการหนึ่ง เนื่องจากเป็นผู้ที่มีความชาญฉลาดในการใช้คำพูด

พระศุกร (ศุกร) เป็นบุตรของฤๅษีภฤคุ (ภฤคุ) ดังนั้นจึงได้รับการเรียกขานว่าเป็นบุตรของฤๅษีภฤคุ ได้แก่ ภารคฺว และ ภฤคุสูต นอกจากนี้ ยังพบพบว่าการเรียกพระศุกรว่า ภฤคุ โดยตรงอีกด้วย

พระเสาร์ (เสาร์) เนื่องด้วยพระเสาร์เป็นบุตรของพระอาทิตย์กับนางฉายา ดังนั้น พระเสาร์จึงมักได้รับการเรียกขานว่าเป็นบุตรของพระอาทิตย์ ได้แก่ อรฺกช, อรฺกสูต, อวฺรกี, อุษฺณรคฺมิสูนุ, ภาสกรปฺตร, รวิปฺตร, รวินนท, เคาริ, สุรยปฺตร, เสาร และ เสาริ นอกจากนี้ยังมีอีกชื่อหนึ่งที่มีความหมายว่าบุตรของนางฉายาอีกด้วย คือ ฉายาสูนุ (Vettam Mani, 2006, p. 683) ทั้งนี้ ในบรรดาพระเคราะห์ทั้งปวง พระเสาร์เป็นพระเคราะห์ที่โคจรได้ช้าที่สุด (Anil Kumar Jain, 2012, p. 23) จึงมีนามว่า ศโนจฺร ซึ่งแปลว่าผู้เคลื่อนไปอย่างเชื่องช้า อีกทั้งในทางโหราศาสตร์ พระเสาร์จัดอยู่ในกลุ่มบาปเคราะห์ซึ่งอาจประทวนผลร้ายให้แก่เจ้าของชะตาได้อย่างเลวร้ายที่สุด (Anil Kumar Jain, 2012, p. 16; Bepin Behari, 2014, p. 38) จึงได้รับการเรียกขานว่าเป็นผู้มีแววตาอันโหดร้าย (กुरुทรฤศ)

พระราหู (ราหู) เป็นบุตรของนางสิงหิกา (สีหิกา) (Vettam Mani, 2006, p. 626) จึงมีชื่อเรียกที่แปลว่าบุตรของนางสิงหิกาวา ไส้ทิกย และเนื่องด้วยพระราหุมิรูปร่างเป็นงู (Bane, 2012, p. 266) อีกทั้งในทางประติมานวิทยาก็มักปรากฏว่าพระราหุมิศีระเป็นงูแผ่พังพาน (Atmaprajnananda

Saraswati, 2018) ดังนั้น พระราหูจึงมีชื่อว่าเป็นผู้มีพังพาน (ผณิน) และผู้เป็นใหญ่แห่งผู้มีพังพานทั้งหลาย (ผณินทร) นอกจากนี้พระราหูยังคอยบดบังแสงอาทิตย์ให้มีมืดมิดจึงถูกเรียกว่า กพนธ แปลว่าผู้พันธนาการพระอาทิตย์ ซึ่งทำให้เกิดปรากฏการณ์สุริยุคราส (Vettam Mani, 2006, p. 626) และการที่พระราหูบดบังดวงอาทิตย์ให้มีมืดมิดได้นั้นก็เพราะพระราหูเป็นพระเคราะห์ที่มีมืดมิดไร้แสงนั่นเอง ดังนั้นจึงมีอีกนามหนึ่งว่า ตโมครห และเนื่องด้วยความสามารถของพระราหูที่ทำให้พระอาทิตย์มืดมิดได้ ก็ย่อมแสดงว่าพระราหูมีกำลังที่เหนือกว่าพระอาทิตย์ อันเป็นที่มาของชื่อ สวรรภานุ ดังปรากฏในคฤเวทว่า (5.40.9) “สวรรภานุเป็นผู้ที่คอยทิ่มแทงพระอาทิตย์ด้วยความมืดมิดอย่างที่ไม่มีความสามารถกระทำ” (R. L. Kashyap, 2010, pp. 175-180)

พระเกตุ (เกตุ) เป็นส่วนหางของพระราหูซึ่งถูกพระวิษณุขว้างสุทรศนจักรเข้าไปใส่องค์ศีรษะขาดออกจากร่าง ส่วนศีรษะนั้นเป็นพระราหู แต่ส่วนลำตัวก็คือพระเกตุ ดังนั้นพระเกตุจึงมีชื่อเรียกว่า ปุณฺณก ซึ่งมีความหมายว่าผู้ที่เกี่ยวข้องกับหาง หรือผู้เกิดแต่หาง นอกจากนี้ พระเกตุยังหมายถึง ดาวหางอีกด้วย (Monier-Williams, 2002, p. 1071) ด้วยเพราะดาวหางมักมีลักษณะเหมือนดวงไฟ พระเกตุจึงได้ชื่อว่า ศิขิน ที่แปลว่าผู้มีเปลวไฟอีกชื่อหนึ่ง

จากข้อมูลข้างต้นเห็นได้ว่า คำเรียกขานพระเคราะห์ที่พบในคัมภีร์พฤตปาราศรโหราศาสตร์นั้นมีที่มาจากความเป็นมาของพระเคราะห์นั่นเอง โดยมักสร้างคำมาจากชื่อบิดามารดา, สถานภาพ, การกระทำ และคุณลักษณะของพระเคราะห์ เพื่อใช้บ่งบอกประวัติและคุณลักษณะตามเทพปกรณัม

บทสรุป

การสร้างคำที่ใช้เรียกขานพระเคราะห์ในคัมภีร์พฤตปาราศรโหราศาสตร์ ส่วนมากสร้างคำด้วยวิธีสมาส และมักมีความหมายที่บ่งบอกเหล่ากอของพระเคราะห์ โดยคำที่สร้างขึ้นด้วยวิธีสมาสมั้งทั้งสิ้น 49 คำ คิดเป็นร้อยละ 51.57 ซึ่งล้วนแต่เป็นตัดปุรุชสมาสทั้งสิ้น แบ่งเป็นชัษฐิตัดปุรุชสมาส 32 คำ, อุปทสมาส 12 คำ, คติสมาส 2 คำ, กรรมธารยสมาส ชนิดวิเศษณปุรวพท

2 คำ และปราทิสมาส 1 คำ ซึ่งคำสมาสเหล่านี้มีความหมายที่บ่งบอกเหล่ากอ ถึง 27 คำ, บอกลักษณะภาพ 10 คำ, บอกลักษณะ 8 คำ และบอกการกระทำ 4 คำ ส่วนคำเรียกขานพระเคราะห์ที่สร้างคำขึ้นด้วยวิธีตัดทอนนั้นมีเพียง 15 คำ คิดเป็นร้อยละ 15.78 โดยใช้ปัจจัยตัดทอนที่มีความหมายบ่งบอกเหล่ากอจำนวน 11 คำ ได้แก่ ปัจจัย อ (อน), ย (ยณ), เอย (ณก) และ อิ ใช้ปัจจัย อินิ (อินิ) บอกความมีจำนวน 3 คำ และบอกแหล่งเกิดหรือความเกี่ยวข้อง 1 คำ โดยใช้ ปัจจัย ออก ทั้งนี้ คำเรียกขานที่บ่งบอกเหล่ากอที่สร้างขึ้นด้วยวิธีสมาสและตัดทอน มีจำนวนรวมกันทั้งสิ้น 38 คำ ส่วนมากเป็นคำที่บ่งบอกเหล่ากอฝ่ายบิดา ซึ่งมีอยู่ถึง 24 คำ คิดเป็นร้อยละ 63.15 และเป็นคำที่บ่งบอกเหล่ากอฝ่ายมารดา เพียง 14 คำ คิดเป็นร้อยละ 36.84

อนึ่ง คำเรียกขานพระเคราะห์ที่ปรากฏในคัมภีร์พหูพิทาปราศร โหราศาสตร์มีหลากหลายคำ โดยเฉพาะคำเรียกขานที่มีความหมายบ่งบอกเหล่ากอที่มีอยู่เป็นจำนวนมากนั้น บางคำก็ไม่ปรากฏอยู่ในพจนานุกรม จึงต้องอาศัยองค์ความรู้เกี่ยวกับเทพปกรณัมฮินดูมาประกอบด้วยก็จะทำให้ทราบความหมายของคำเรียกขานต่าง ๆ ได้ง่ายขึ้น ซึ่งพระนามของเทพฮินดูต่าง ๆ ก็มักมีความหมายที่บ่งบอกเหล่ากอ สถานภาพ การกระทำ และคุณลักษณะ คล้ายคลึงกันนี้ (กฤษฏา พิณศรี, 2555, หน้า 29-33) ซึ่งไม่ได้เป็นเพียงชื่อเฉพาะเท่านั้น หากแต่ยังใช้บ่งบอกลักษณะและความเป็นมาได้อีกด้วย

เอกสารอ้างอิง

กฤษฏา พิณศรี. (2555). **รูปลักษณ์และความเชื่อพระคนศของกลุ่มชนในนิเวศวิทยาวัฒนธรรมกลุ่มน้ำแม่โขง**. วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต มหาวิทยาลัยราชภัฏสุรินทร์. สุรินทร์: มหาวิทยาลัยราชภัฏสุรินทร์.

- คมกริช สวัสดิกรมย์. (2552). รายงานวิจัยเรื่องการศึกษาเรื่องบัวจากงาน
ศิลปกรรมไทยและบัวในงานศิลปกรรมร่วมสมัยในประเทศไทย.
ปทุมธานี: คณะศิลปกรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคล
ธัญบุรี.
- จำลอง สารพัดนึก. (2547). **ไวยากรณ์สันสกฤต 2** (พิมพ์ครั้งที่ 2). กรุงเทพฯ:
โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- จำลอง สารพัดนึก. (2548). **ไวยากรณ์สันสกฤตขั้นสูง** (พิมพ์ครั้งที่ 2).
กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- พัฒน์ เพ็งผลา. (2543). **บาลีสันสกฤตในภาษาไทย** (พิมพ์ครั้งที่ 7). กรุงเทพฯ:
สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยรามคำแหง.
- วรลักษณ์ พับบรรจง. (2530). **ไวยากรณ์สันสกฤต**. ม.ป.ท.: ม.ป.พ.
- วิสุทธ์ บุชยกุล. (2554). **แบบเรียนภาษาสันสกฤต**. กรุงเทพฯ: โครงการ
เผยแพร่ผลงานวิชาการ คณะอักษรศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- อภิชาญ ปานเจริญ. (2555). **ภาษาสันสกฤต 2**. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์
มหาวิทยาลัยรามคำแหง.
- Anil Kumar Jain. (2012). **A Text book of Astrology** (16th ed.). New
Delhi: All India Federation of Astrologers' Societies.
- Atmaprajananda Saraswati. **Navagraha-Stotram**. Retrieved on
May 9, 2018 from
<http://atmaprajananda.blogspot.com/search/label/Sanskrit%20Literature%20-%20Hymns?max-results=20>.
- Bane, T. (2012). **Encyclopedia of Demons in World Religions and Cultures**. North Carolina: McFarland.
- Bepin Behari. (2014). **The Timing of Events** (3th ed.). Delhi:
Motilal Banarsidass.
- Griffith, R. T. B. (Trans.). (2003). **The Vedas with Illustrative Extracts**. California: The Book Tree.

- M. R. Kale. (1961). **A Higher Sanskrit Grammar: For the Use of School and College Students**. Delhi: Motilal Banarsidass.
- Manmatha Nath Dutt (Ed.). (1897). **A Prose English Translation of Harivamsha**. Culcutta: Elysium Press.
- Monier-Williams, M. (2002). **A Sanskrit-English Dictionary** (16th ed.). Delhi: Motilal Banarsidass.
- Parashara. (2008). **Brihatparashara-Horashastram**. Varanasi: Chaukhambha.
- R. L. Kashyap. (Trans.). (2010). **Rig Veda Samhita: Fifth Mandala**. Bangalore: Sri Aurobindo Kapali Sastry Institute of Vedic Culture.
- Vettam Mani. (2006). **Puranic Encyclopaedia**. Delhi: Motilal Banarsi-dass.